

VLAAMSE OUDERENRAAD

Memorandum naar aanleiding van de federale verkiezingen van mei 2014

Een daadkrachtig beleid voor actief ouder worden

Memorandum naar aanleiding van de federale verkiezingen van mei 2014

Een daadkrachtig beleid voor actief ouder worden

Inleiding	3
Naar een toekomstgericht ouderenbeleid	3
Pensioenen	4
Sociale houdbaarheid.....	4
Een betere minimumbescherming	5
Modernisering van de pensioenen.....	5
Armoede	7
Aanpak op maat	7
Digitale armoede	7
Rechten van ouderen	8
Verruiming van de automatische rechtentoekenning.....	8
Respectvol delen van medische gegevens	8
Sterker afdwingen van ouderenrechten.....	8
Gezondheid en zorg	9
Betaalbaarheid van de zorg.....	9
Erkenning van mantelzorg.....	10
Goede zorg in de laatste levensfase	10
Economie & Arbeid	11
Werkbaar werk	11
Noodzakelijke goederen en diensten.....	12
Verzekeringen.....	13
Fiscaliteit	13
Vrijwilligerswerk	14
Mobiliteit	14
Gebiedsdekkend en geïntegreerd openbaar vervoer	14
Verhogen van de toegankelijkheid	15
Wonen	15
Goed wonen, levenslang	15
Leeftijdsvriendelijke omgevingen.....	15
Inspraak en politieke participatie	16

Inleiding

De zesde staatshervorming heeft de kaarten tussen het Vlaams en federaal bestuursniveau grondig herverdeeld. Maar ook na de overdracht van verschillende bevoegdheden beschikt de federale regering nog steeds over zeer belangrijke hefboomen ten aanzien van ouderen. De uitdagingen waaraan tegemoet gekomen moet worden, zijn evenmin in omvang afgenomen: pensioenen garanderen die tegelijk voldoende hoog en betaalbaar zijn, kwalitatieve en toegankelijke gezondheidszorg voorzien en de strijd tegen discriminatie, armoede en sociale uitsluiting bij ouderen voortzetten.

Maar in een vergrijzende samenleving mag het beleid gericht op ouderen zich niet beperken tot louter ziekte- en armoedebestrijding. De brede en diverse groep zestigplussers neemt immers tal van rollen en engagementen op zich, zowel in familieverband, in de lokale omgeving als op de werkvloer. Of het nu als vrijwilliger, consument, student of mantelzorger is, ouderen leveren een cruciale bijdrage aan het sociaal weefsel van onze maatschappij.

In haar beleid dient de federale regering daarom een prominente plaats te geven aan de rol en positie van ouderen in de samenleving, niet alleen als kwetsbare personen, maar voornamelijk ook als actoren in het proces van maatschappelijke integratie. Het stimuleren van actief ouder worden en het bevorderen van intergenerationele solidariteit dienen daarbij prioriteiten te zijn.

De Vlaamse Ouderenraad roept de politieke partijen op inhoudelijk voldoende aandacht te besteden aan ouderen, zowel in de aanloop naar de federale verkiezingen in 2014 als tijdens de jaren daarna. In dit memorandum worden de belangrijkste klemtonen daartoe alvast uiteengezet.

Naar een toekomstgericht ouderenbeleid

1. Zowel op federaal als op Vlaams niveau moet er inzake de vergrijzing een expliciete langetermijnvisie opgemaakt worden die alle beleidsdomeinen omvat en de financiële implicaties van de veroudering van de bevolking in rekening brengt. De visie moet het engagement van de federale regering ten aanzien van ouderen duidelijk stellen. Als de bevoegde overheden echt een prioriteit willen maken van een structureel vergrijzingsbeleid, moeten ze ook de ambitie hebben dit financieel te becijferen. Een jaarlijkse meting dient opgestart te worden om na te gaan of de vooropgestelde beleidsdoelstellingen effectief bereikt worden en om waar nodig tijdig bij te kunnen sturen. De resultaten van deze meting moeten publiek bekend gemaakt worden.

2. Het akkoord voor de zesde staatshervorming voorziet in het doorschuiven van een aanzienlijk pakket aan bevoegdheden van de federale overheid naar de gemeenschappen en gewesten, waaronder het ouderenzorgbeleid, de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, de private huurwetgeving, de dienstencheques enzoverder. De federale overheid wordt geacht deze bevoegdheidsoverdracht tijdig, correct en volledig uit te voeren. In de transitiefase wordt verwacht dat de federale overheid, in samenspraak met het Vlaams

bestuursniveau, alles in het werk stelt om de continuïteit van de dienstverlening aan ouderen te garanderen.

3. Met het oog op een samenhangend en transparant beleid moet een breed federaal ouderenbeleidsplan worden opgesteld waarin voor alle bevoegdheidsterreinen wordt beschreven waar men bijzondere aandacht wil schenken aan de oudere bevolking en aan de veroudering in het algemeen. Tevens dient een systematische rapportage van de uitvoering van dit federaal ouderenbeleidsplan voorzien te worden. In het verlengde daarvan is het wenselijk dat een minister of staatssecretaris aangesteld wordt met een coördinerende opdracht voor het federaal ouderenbeleid.

Pensioenen

Sociale houdbaarheid

4. Recente pensioenmaatregelen kwamen tot op zekere hoogte tegemoet aan de dringende nood om de laagste pensioenen te verhogen. Helaas blijven de netto vervangingsratio's van de pensioenen in België laag. Daardoor dreigt het wettelijk pensioen op termijn te verglijden naar een algemeen basispensioen, dat onvoldoende beschermt tegen de inkomensval bij pensionering. Om alle gepensioneerden een adequaat inkomen te kunnen garanderen, blijft de versterking van de gehele eerste pijler cruciaal. Ten aanzien van de oudste pensioenen blijft bovendien een verdere inhaalbeweging nodig.

5. Er dient een structureel, jaarlijks, automatisch en procentueel welvaartsmechanisme voor de pensioenen uitgewerkt te worden. De drempelbedragen op vlak van fiscaliteit en de toekenning van sociale rechten moeten de evolutie van deze welvaartsaanpassingen volgen. In afwachting van de realisatie van dit welvaartsmechanisme mag de tweejaarlijkse welvaartsenveloppe niet opnieuw uitgehold worden en moet de wettelijke timing gerespecteerd worden.

6. Met als doel de laagste pensioenen op te trekken werd een solidariteitsbijdrage ingevoerd. Deze is verschuldigd wanneer het wettelijk pensioen, verhoogd met een eventuele fictieve rente berekend op basis van het uitgekeerde kapitaal uit de tweede pijler, een bepaalde grens overschrijdt. De Vlaamse Ouderenraad acht het redelijk deze fictieve rente niet langer dan 20 jaar in aanmerking te nemen, aangezien het kapitaal waarop ze wordt berekend na verloop van tijd uitgeput raakt.

7. De overige pensioenpijlers kunnen slechts een wezenlijk deel van het Belgisch pensioensysteem uitmaken indien zij voldoende veralgemeend, veilig en omvangrijk zijn in verhouding tot de eerste pijler. De regering moet de sociale partners aanmoedigen om de toegankelijkheid van de tweede pijler te versterken, zonder daarbij afbreuk te doen aan het belang van het wettelijk pensioen. Zij dienen betekenisvolle bijdragepercentages en minimale rendementsgaranties te voorzien voor de opbouw van het aanvullend pensioen.

Een betere minimumbescherming

8. De Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) vormt de voornaamste minimumbescherming voor ouderen met een laag of geen pensioeninkomen. Het grootste probleem blijft echter de tienduizenden ouderen die een laag pensioen hebben, maar bij gebrek aan kennis of administratieve vaardigheden nog geen IGO-aanvraag indienden. Een uitbreiding van het ambtshalve onderzoek op toekenning, met terugwerkende kracht toegepast, het proactief benaderen van potentiële gerechtigden en het organiseren van een grootschalige informatiecampagne kunnen hier een antwoord op bieden.

9. Qua omvang moet de IGO voor alle gerechtigden een adequate garantie tegen armoede vormen. Dit impliceert dat de bedragen van de IGO minstens gelijk zijn aan de geactualiseerde armoedegrenzen, en automatisch en structureel aangepast moeten worden aan de evolutie van de inflatie en de welvaart.

10. Onvoldoende ouderen zijn vertrouwd met de regelgeving omtrent de verblijfsvoorwaarde in het kader van de IGO. Zeker van de mogelijkheid om wegens uitzonderlijke omstandigheden de toelating voor een langer verblijf in het buitenland aan te vragen bij het beheerscomité van de Rijksdienst voor Pensioenen zijn maar weinig mensen op de hoogte. Betere informatieverstrekking hierover is dan ook wenselijk.

Tegelijk acht de Vlaamse Ouderenraad de sanctie voor het overtreden van de verblijfsvoorwaarde onredelijk. Bij een overtreding wordt de IGO namelijk geschorst voor elke maand waarin men niet ononderbroken in België verbleef, inclusief de maanden waarin de toegestane eerste 29 dagen vielen. Dit is een opmerkelijk zware sanctie, zeker gezien de rechthebbenden over weinig financiële middelen beschikken. Een vrijstelling van de maanden waarin de eerste 29 dagen werden opgenomen lijkt het minimum om hieraan tegemoet te komen.

11. Bij het optrekken van de IGO, die los staat van de loopbaan, zal men erover moeten waken dat aan gewerkte loopbaan jaren voldoende meerwaarde wordt toegekend binnen de pensioenberekening. Het wettelijk pensioen moet in verhouding staan tot de sociale bijdragen die tijdens de actieve loopbaan betaald werden. Het verzekeringsprincipe verhoogt het maatschappelijk draagvlak van de pensioenstelsels en kan mensen motiveren om hun loopbaan te verlengen.

12. Ondanks dat de laatste jaren sterk is ingezet op hun verhoging, zijn de laagste pensioenen nog steeds te laag. Een verhoging van het gewaarborgd minimumpensioen is daarom alvast noodzakelijk. De berekening en toekenning van het gewaarborgd minimumpensioen dient over de stelsels heen verder geharmoniseerd te worden, zodat de minimuminkomens van gepensioneerde werknemers, zelfstandigen, ambtenaren en mensen met een gemengde loopbaan op gelijk niveau komen te liggen.

Modernisering van de pensioenen

13. Op basis van de denksproten die de expertencommissie rond pensioenen aanreikt en uitgaande van een langetermijnvisie dient de federale regering snel werk te maken van een

grondige, weldoordachte en performante herinrichting van de pensioenwetgeving. Gezien het strategisch belang van deze hervormingen moeten ouderen als volwaardige partner betrokken worden bij het verder uitdenken en realiseren van deze modernisering van ons pensioenstelsel.

14. Bij de hervorming van het pensioensysteem is het cruciaal dat mensen die hun levenskeuzes afgestemd hebben op de bestaande wetgeving niet bedreigd worden in hun opgebouwde rechten. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om bij elke pensioenhervorming voldoende ruime overgangsbepalingen te voorzien.

15. De groeiende kloof tussen het pensioen en het laatst verdiende loon wordt gedeeltelijk veroorzaakt door het hanteren van een loonplafond bij de berekening van de pensioenen. Dit plafond zou substantieel verhoogd moeten worden.

16. De Vlaamse Ouderenraad stelt vast dat de hervorming van de toegelaten arbeid voor gepensioneerden onvoldoende rekening houdt met de noodzakelijke voorwaarden om werken na het pensioen te stimuleren. Allereerst is het cruciaal dat de inkomensgrenzen automatisch geïndexeerd worden op hetzelfde tijdstip als de lonen, zodat wanneer het beroepsinkomen doorheen het jaar geïndexeerd wordt, dit niet meer kan leiden tot het overschrijden van de inkomensgrenzen. Daarnaast is het wenselijk de evolutie naar meer proportionele sancties verder te zetten.

17. Vanaf 1 januari 2014 kan de pensioenbonus pas opgebouwd worden nadat het pensioen uitgesteld wordt met minstens 12 maanden ten opzichte van de vroegst mogelijke ingangsdatum ervan. Om mensen die het einde van hun loopbaan naderen maximaal aan te moedigen nog enkele jaren langer te werken, lijkt het logischer de opbouw van de pensioenbonus onmiddellijk na het bereiken van de voorwaarden voor het vervroegd pensioen van start te laten gaan. Tegelijk is er nood aan betere informatieverstrekking, zodat de nieuwe regeling ook voor iedereen duidelijk wordt en effectief impact kan hebben.

De Vlaamse Ouderenraad dringt bovendien aan op een evaluatie van het nieuwe bonusstelsel met het oog op het bereiken van de initiële doelstelling.

18. Voor nieuwe rechthebbenden die nog niet op pensioengerechtigde leeftijd zijn, moet het overlevingspensioen hervormd worden naar een geplafonneerde overgangsuitkering die onbeperkt gecombineerd kan worden met betaalde arbeid, voorziet in voldoende begeleiding bij de (her)intrede in de arbeidsmarkt, aangepast is aan de eventuele kinderlast en toegekend kan worden aan wettelijk samenwonenden.

19. De transparantie betreffende de pensioenopbouw tijdens de loopbaan moet dringend vergroot worden. Via carrièresimulaties moet het mogelijk worden om onmiddellijk zicht te krijgen op de impact van potentiële loopbaankeuzes (zoals het opnemen van tijdscrediet of deeltijds werken) op de verdere pensioenopbouw.

Aanpak op maat

20. In het kader van de EU 2020-strategie is België het engagement aangegaan het aantal mensen in armoede terug te dringen met 380 000. Dit vraagt om een gecoördineerde aanpak en permanente samenwerking over de verschillende beleidsdomeinen en bestuursniveaus heen. Ook overleg met de meest kwetsbare groepen mag daarbij niet ontbreken. Meer algemeen verwacht de Vlaamse Ouderenraad dat de ouderen betrokken worden bij alle voor hen relevante sociale en economische hervormingen in het kader van het Europees Semester en de EU 2020-strategie.

21. Armoedebestrijding vereist een multidimensionele benadering, zowel op vlak van onderzoek als aanpak. Dit impliceert dat bij het in kaart brengen van armoede aangepaste indicatoren gebruikt moeten worden die alle voorwaarden meten om op een menswaardige manier deel te nemen aan de samenleving, zoals budgetkorven en referentiebudgetten. Ook de implementatie ervan in het beleid is aangewezen.

22. Ouderen kennen nog steeds een hoog armoederisico. Bovendien zijn er in de voorbije legislatuur een aantal maatregelen getroffen die het armoederisico nog zouden kunnen doen toenemen: de verstrenging van het beleid ten aanzien van werkzoekenden, de ingreep op de langdurige werkloosheid met daaraan gekoppeld een betekenisvolle impact op de berekening van het pensioen, enz. Het is dan ook belangrijk dat werk gemaakt wordt van een federale armoedetoets als instrument om bij nieuwe beleidsbeslissingen na te gaan wat de impact ervan is op de zwakste groepen in onze samenleving.

Digitale armoede

23. Beschikken over een computer en basiskennis van informatica zijn noodzakelijk om te kunnen participeren in onze digitale informatiemaatschappij. In de strijd tegen de digitale armoede verdienen ouderen prioritaire aandacht omdat hun generatie het informaticagroeiproces niet van jongs af aan heeft kunnen volgen.

24. Informatie moet voor iedereen beschikbaar, bruikbaar en toegankelijk zijn, ook voor laaggeletterde en minder bemiddelde ouderen. Daarom is het nodig dat de overheid naast digitale informatie eveneens andere communicatiekanalen hanteert ten aanzien van de bevolking. Mensen die niet online zijn, moeten de mogelijkheid behouden om zich autonoom te informeren. Voor publieke diensten en banken zou een minimale dienstverlening opgelegd moeten worden om deze toegankelijk te houden voor ouderen. Het sluiten van loketten en het duurder maken van contacten en verrichtingen op papier versterken immers het sociaal isolement en het armoederisico van deze groep.

Verruiming van de automatische rechtentoekenning

25. Ouderen zijn vaak niet op de hoogte van de tegemoetkomingen of tussenkomsten waar ze recht op hebben of wanneer en hoe ze deze moeten aanvragen. Ze weten niet altijd tot welke instantie ze zich moeten richten waardoor ze financiële ondersteuning kunnen mislopen. Daarom dient de regering resoluut te kiezen voor een uitbreiding van automatische toekenning van rechten. Ook het actief opsporen en inlichten van mogelijke gerechtigden, het vereenvoudigen van de aanvraag en toekenning van rechten en het inschakelen van ouderenverenigingen als informatiekanaal zouden bijdragen tot een betere opname van rechten door ouderen.

26. Indien het inkomen een criterium is om deze rechten al dan niet toe te kennen, dan dient de vaststelling van dit inkomen duidelijk, volledig en correct te gebeuren.

27. De realisatie van de koppeling van sociale rechten aan het OMNIO- of RVV-statuut ('Rechthebbers op de verhoogde verzekeringstegemoetkoming') wordt door de Vlaamse Ouderenraad als prioritair gezien. Bovendien moet meer werk gemaakt worden van de bekendmaking van het OMNIO-statuut en van de afgeleide rechten.

Om te vermijden dat iemand het recht op het OMNIO- of RVV-statuut verliest als hij of zij net boven de inkomensgrens uitkomt, zouden er één of meer tussencategorieën moeten bestaan, zoals reeds het geval is voor het recht op de maximumfactuur.

Respectvol delen van medische gegevens

28. De ontwikkeling van diverse ICT-toepassingen in de zorg brengt met zich mee dat medische gegevens van patiënten vaker en sneller worden uitgewisseld. Zo bestaat sinds enkele jaren bijvoorbeeld het eHealth-platform dat de elektronische informatie-uitwisseling wil bevorderen en artsen, ziekenhuizen, apothekers, patiënten e.a. wil ondersteunen. Medische gegevens van patiënten bevatten echter gevoelige informatie en dienen dan ook voldoende beschermd te worden. Het is in deze netwerken van groot belang dat het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer gerespecteerd wordt. Verder wordt hierover een duidelijke communicatiecampagne naar de burgers toe verwacht. De verantwoordelijkheid hiertoe ligt bij de initiatiefnemende overheid, die oog dient te hebben voor laagdrempelige en toegankelijke informatie.

Sterker afdwingen van ouderenrechten

29. Elke vorm van discriminatie moet aangepakt worden, ook leeftijdsdiscriminatie en discriminatie van ouderen. Op alle terreinen van het economisch, sociaal, maatschappelijk, politiek en cultureel leven moeten ouderen immers als volwaardige burgers erkend worden en een actieve rol kunnen spelen. Om dit beginsel te waarborgen moet de federale regering:

- a. het non-discriminatiebeginsel respecteren op alle levensdomeinen (ook buiten het arbeidsbestel) en zorgen voor de handhaving van de antidiscriminatiewet;
- b. op Europees niveau streven naar sterke regelgeving omtrent leeftijdsdiscriminatie inzake de toegang tot goederen, voorzieningen en diensten;
- c. verdere ondersteuning bieden aan de inspanningen van het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen en Bestrijding van Discriminatie en Racisme (vroeger: Centrum voor Gelijkeheid van Kansen en Racismebestrijding) op dit terrein.

30. Volgens de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens heeft ieder individu recht op een menswaardig bestaan. Toch staan ouderen wereldwijd nog vaak zwak op vlak van hun recht op non-discriminatie, zijn ze nog te vaak het slachtoffer van mis(be)handeling of krijgen ze onvoldoende zorg en sociale bescherming. Daarom wordt zowel binnen de Verenigde Naties als binnen de Raad van Europa momenteel een denkoefening gehouden rond een afzonderlijk charter inzake de universele rechten van ouderen, in navolging van deze voor kinderen en personen met een handicap. De Vlaamse Ouderenraad verwacht betrokken te worden bij de eventuele uitwerking van een standpunt van de Belgische regering in dit debat.

Gezondheid en zorg

Betaalbaarheid van de zorg

31. In de strijd tegen armoede bij ouderen speelt de kost van de gezondheidszorgen een belangrijke rol. Het is echter van groot belang de bestaanszekerheid van ouderen te verzekeren, ongeacht hun gezondheidstoestand. De Vlaamse Ouderenraad bepleit daarom het in stand houden en versterken van het sociaalzekerheidsstelsel.

32. De gevolgen van de financieel-economische crisis en de vergrijzing mogen niet afgeschoven worden op de (ouder wordende) patiënt. Acties zoals het verhogen van het remgeld of het ontzeggen van therapeutische of medische ingrepen vanaf een bepaalde leeftijd zijn ontoelaatbaar. Het toenemend persoonlijk aandeel in de ziekte- en zorguitgaven dient opnieuw gesolidariseerd te worden met prioritaire aandacht voor kwetsbare doelgroepen.

33. De keuze van ouderen om thuis te blijven wonen of om te verhuizen naar een residentiële voorziening mag niet afhankelijk zijn van verhoogde financiële druk. Ook na de bevoegdheidsverdeling, die van woonzorg nog geen homogeen bevoegdheidspakket maakt, dienen de verschillende overheden in overleg een beleid te voeren dat de autonomie en keuzevrijheid van ouderen en hun omgeving waarborgt. Tegen een betaalbare prijs moet aan elke woonzorgvraag tegemoet gekomen worden, ongeacht het om kortdurende of langdurige ondersteuning gaat, thuis of in een residentiële voorziening.

34. Sedert 1 augustus 2012 wordt de PSA-test, de meest gebruikte vorm van screening voor prostaatkanker bij mannen vanaf 50 jaar, niet langer terugbetaald door het RIZIV. Hoewel

deze screening wetenschappelijk gezien druk besproken wordt, raadt de Vlaamse Ouderenraad toch aan een evenwaardige oplossing te voorzien.

Erkenning van mantelzorg

35. Ook de Vlaamse Ouderenraad steunt de wens van ouderen om zo lang mogelijk veilig thuis te blijven en gelooft in de vele mogelijkheden van mantelzorg. De praktijk leert echter dat de druk op mantelzorgers momenteel al zeer groot is en, rekening houdend met andere beleidsbeslissingen zoals het langer moeten werken, in de toekomst nog zal toenemen. De vermaatschappelijking van de zorg dient daarom samen te gaan met een structurele ondersteuning van de mantelzorger. Dergelijke ondersteuning vergt een aanvullende professionele zorggarantie, onder meer via de versterking van de thuisverpleging of via het versterken van initiatieven rond tijdelijke respijtzorg.

36. Hoewel een blijvende omkadering en ondersteuning van de verenigingen voor mantelzorg door de Vlaamse overheid noodzakelijk is, mag het reglementair kader inzake mantelzorg zich hier niet tot beperken. Er moet op federaal niveau eveneens voldoende aandacht gaan naar de uitwerking van een degelijke ondersteuning van de mantelzorger zelf.

Hiervoor werden reeds de eerste regelgevende stappen gezet met het voorontwerp van de wet betreffende de erkenning van de mantelzorger die een persoon met een grote zorgbehoefte bijstaat. De Vlaamse Ouderenraad gaat er evenwel niet mee akkoord dat er per geholpen persoon slechts één mantelzorger erkend kan worden. Heel vaak wordt de mantelzorg immers gespreid over verscheidene personen, zeker bij zwaar hulpbehoevenden. Daarnaast zijn we van mening dat mantelzorgers een belangrijke rol spelen, niet alleen in de thuissituatie maar ook na een verhuis naar een residentiële omgeving. Ook daarvoor moet de mantelzorger ondersteuning kunnen krijgen. Voor andere aandachtspunten verwijzen we graag naar het advies van de Federale Adviesraad voor Ouderen (Advies 2013/1) dat door de federale overheid naar waarde geschat moet worden.

Tenslotte moet de erkenning van de mantelzorger tot stand komen in nauw overleg met de gemeenschappen, want heel wat te ontwikkelen nieuwe rechten voor mantelzorgers behoren tot de bevoegdheid van de gemeenschappen.

37. In de praktijk dient de mantelzorger, als volwaardige partner in de zorg, betrokken te worden in het overleg met de professionele hulpverleners.

38. Er is nood aan meer psychosociale begeleiding van mantelzorgers, in het bijzonder voor wie thuis zwaar hulpbehoevenden zoals personen met dementie verzorgt en ondersteunt. Aandacht voor de psychologische kant van het zorgen is nodig, aanvullend aan de andere dienstverlening die meer de nadruk op het fysieke legt.

Goede zorg in de laatste levensfase

39. Wanneer ziekenhuiszorg nodig is, moet de oudere aangepaste en gespecialiseerde zorg krijgen, ook in de laatste levensfase.

40. Ouderen moeten tijdig, objectief en duidelijk geïnformeerd worden over de mogelijkheden van een waardig levenseinde. Er is dringend nood aan een ruime bewustwordingscampagne, die alle elementen van levenseindezorg bevat. Euthanasie is daar zeker een belangrijk onderdeel van, maar de campagne dient eveneens de waardevolle mogelijkheden van palliatieve zorgen, palliatieve sedatie en de (positieve en negatieve) wilsbeschikking te omvatten.

41. Gezien de grote meerwaarde van palliatieve zorg moet deze, in al zijn vormen, voldoende gefinancierd worden.

42. De verhoogde tegemoetkoming van de ziekteverzekering voor geneesmiddelen, verzorgingsmiddelen en hulpmiddelen voor palliatieve patiënten wordt toegekend voor een periode van dertig dagen en is slechts één keer te verlengen. Het is echter wenselijk dat dit palliatief zorgforfait en het palliatief statuut meerdere keren verlengd kunnen worden.

43. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt dat in het politiek en maatschappelijk debat over een mogelijke wijziging van de euthanasiewet, ouderen en ouderenorganisaties als volwaardige partner betrokken moeten worden.

44. Een goede omkadering in de laatste levensfase is van het allergrootste belang. Dit vraagt een aangepaste houding van familie en zorgverleners. Noch bewust, noch onbewust mag ouderen keuzes opgedrongen worden.

Maar wanneer aan de (huidige of toekomstige) wettelijke voorwaarden voor euthanasie voldaan is, moet deze vorm van levensbeëindiging in heel het land effectief mogelijk zijn. Artsen die persoonlijke bezwaren hebben, moeten verplicht doorverwijzen.

Economie & Arbeid

Werkbaar werk

45. Bij het waarborgen van de betaalbaarheid van de sociale zekerheid in het algemeen en van de zorg en de pensioenen in het bijzonder staat het verhogen van de werkzaamheidsgraad centraal. Om de recente vooruitgang in de arbeidsparticipatie van 55-plussers ook de komende jaren verder te zetten, zijn bijkomende positieve stimuleringsmaatregelen nodig.

46. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor het stimuleren van flexibele arbeidsparticipatie, kwaliteitsvol werk, aangepaste arbeidsomstandigheden en uitgroeieregelingen voor oudere werknemers. Dit moet ertoe bijdragen dat langere loopbanen haalbaar en wenselijk worden voor de mensen in kwestie, en hun actieve en gemotiveerde inzet zo lang mogelijk behouden blijft.

47. Om als oudere werknemer effectief langer te kunnen werken en volwaardig deel te kunnen blijven uitmaken van de arbeidsmarkt, moeten de regulering, controle en sensibilisering rond leeftijdsdiscriminatie versterkt worden.

48. Er wordt gepleit voor meer mogelijkheden om arbeid met mantelzorg te combineren. Ook een ruimere toepassing en bekendmaking van de mogelijkheden van thematisch verlof en tijdskrediet, met bijzondere aandacht voor de impact op pensioenrechten, is noodzakelijk.

Ouderen als consument

49. Agressieve marketingtechnieken moeten aan banden worden gelegd.

50. Ouderen hebben nood aan duidelijkheid. Niet alleen de producten zelf moeten rekening houden met de gebruikersgroep van ouderen maar ook de handleidingen moeten toegankelijk, leesbaar en begrijpbaar zijn.

51. Vanuit de vrees dat de schuldenproblematiek ook voor de ouderen een steeds belangrijkere oorzaak wordt van armoede, dient de regering hier aandacht aan te besteden, zowel op het preventieve vlak, waarin ook een educatieve en sensibiliserende rol voor de ouderenorganisaties is weggelegd, als op het vlak van een makkelijke toegang tot een kwaliteitsvolle schuldbemiddeling.

Noodzakelijke goederen en diensten

52. Voor ouderen is de strijd tegen het dure leven al even belangrijk als deze voor een billijk inkomen. Daarom verwacht de Vlaamse Ouderenraad van de federale overheid dat zij al het mogelijke doet om de prijzen, in het bijzonder van de levensnoodzakelijke goederen en diensten, in de hand te houden.

53. In België geldt een verlaagd BTW-tarief van 6 procent op levensnoodzakelijke goederen en diensten zoals kraantjeswater, geneesmiddelen en voeding. Verwarming en verlichting zijn echter evenzeer levensnoodzakelijk. Toch geldt in België een tarief van 21 procent BTW op gas en elektriciteit. De Vlaamse Ouderenraad dringt aan om het BTW-tarief op energieproducten te verlagen van 21 procent naar 6 procent voor de kleine verbruikers, waaronder ouderen. Daarnaast moeten sociale maatregelen, zoals het sociaal energietarief, behouden blijven en versterkt worden.

54. Nieuwe technologieën en producten moeten veilig, duurzaam, makkelijk hanteerbaar en gebruiksvriendelijk zijn voor alle leeftijds- en doelgroepen, zoals beklemtoond door het principe van Universal Design. Het is wenselijk dat de overheid hierin een sensibiliserende rol opneemt tegenover de economische sector. Hierbij moet nogmaals gewezen worden op het belang van eenvoudige en duidelijke handleidingen in de taal van de gebruiker.

Verzekeringen

55. Er bestaat onvoldoende duidelijkheid omtrent de cijfers en statistieken waarop verzekeringsmaatschappijen zich baseren om de risico's en de premies bij verzekeringsproducten te berekenen. De gebruikte gegevens dienen transparant, openbaar, recent, objectief en onafhankelijk te zijn. Daarenboven zijn meer effectieve overheidsreglementering en toezicht nodig.

56. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt dat het gebruik van leeftijdsgrenzen in verzekeringen enkel kan wanneer deze redelijk en objectief zijn. Om dit controleerbaar te maken, wordt aangedrongen om in de wetgeving toepasselijk op verzekeringen expliciet een motivatieverplichting op te nemen. Bijzondere aandacht dient te gaan naar de motivatie van premieverhogingen in functie van de leeftijd. Deze motivatieplicht moet toelaten om te onderzoeken of aan de rechtvaardigingsverplichting voortvloeiend uit de antidiscriminatiewet voldaan is.

57. De problemen die ouderen ondervinden bij het aangaan van hospitalisatieverzekeringen duiden er op dat de verplichte federale ziekteverzekering momenteel tekort schiet. Zij dient bijgevolg prioritair versterkt te worden.

Indien de verplichte ziekteverzekering niet toereikend is, wordt aangedrongen op een hospitalisatieverzekering betaalbaar en toegankelijk voor iedereen, inclusief ouderen.

58. Ook leeftijdsneutrale en betaalbare autoverzekeringen dienen gewaarborgd te blijven. Een oudere leeftijd mag op zich geen argument zijn om een verzekering op te zeggen of te weigeren. De criteria om al dan niet een voertuig te mogen besturen, moeten voor alle leeftijden dezelfde zijn. Instanties die om deze reden discrimineren, moeten kunnen bewijzen dat de gedupeerde niet langer bekwaam is om een voertuig te besturen. Het onderzoek dient te gebeuren door een onafhankelijk orgaan.

Fiscaliteit

59. Ouderen die niet belastingplichtig zijn omdat ze een laag inkomen hebben, kunnen niet genieten van voordelen die via belastingaftrek worden toegekend. Een gedeeltelijke verschuiving van wettelijke belastingsverminderingen naar premies, belastingskrediet en directe uitkeringen is daarom wenselijk. Inspanningen dienen geleverd te worden om ondersteuning te bieden aan mensen die niet in staat zijn bepaalde kosten voor te schieten.

60. De toeslag op de belastingvrije som voor mensen met een handicap dient toegekend te worden ongeacht de leeftijd waarop de handicap wordt vastgesteld. De arbitraire leeftijdsdrempel van 65 jaar moet daartoe geschrapt worden.

Vrijwilligerswerk

61. Het vrijwilligerswerk is een vorm van actief burgerschap en een onmisbare schakel in het streven naar een kwaliteitsvolle samenleving. De vrijwillige inzet van ouderen betekent daarbij een niet te onderschatten maatschappelijke maar ook economische meerwaarde. Nog meer dan andere bevolkingsgroepen hebben zij banden met het vrijwilligersveld. Dit zowel qua vraag als aanbod. Deze vorm van arbeid en inzet verdient dus alle waardering en beleidsmatige ondersteuning.

62. Vrijwilligerswerk door ouderen moet doelgericht gestimuleerd worden. Dit vereist dat de bestaande drempels van financiële en fiscale aard weggewerkt worden. Daarbij moeten alle kosten van vrijwilligerswerk in rekening kunnen worden gebracht, inclusief deze voor het in stand houden en verder ontwikkelen van de vereiste competenties.

Mobiliteit

Gebiedsdekkend en geïntegreerd openbaar vervoer

63. De verschillende openbare vervoersdiensten moeten, nog meer dan nu reeds het geval is, streven naar een geïntegreerd openbaar vervoersnetwerk. Het bus-, trein- en tramvervoer dienen optimaal op elkaar en op andere verplaatsingsmogelijkheden afgestemd te zijn en zowel de steden als het platteland bedienen. Op die manier vergroten de mobiliteitskansen van ouderen en kan de bereikbaarheid van voorzieningen beter gegarandeerd worden. De federale overheid moet hierin een coördinerende rol opnemen.

64. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor één betaalbaar en geïntegreerd systeem van tickets en abonnementen voor mensen die in ons land gebruik maken van het openbaar vervoer. Een interregionaal ticketingsysteem zou duidelijk en gebruiksvriendelijk zijn voor alle reizigers. De elektronische MOBIB-kaart biedt hier kansen voor.

Bovendien kan deze MOBIB-kaart gezien worden als een nieuw registratiesysteem dat een betere gegevensverzameling over het gebruik van het openbaar vervoer en van de verschillende abonnementen mogelijk maakt. Alleen objectieve telgegevens en nauwkeurige reizigersinformatie kunnen de basis vormen voor beslissingen over eventuele wijzigingen in dienstverlening of tarieven.

65. Er wordt van de federale overheid verwacht dat zij erop toeziet dat de uurregelingen van de openbaar vervoersaanbieders de participatiemogelijkheden van mensen die afhankelijk zijn van het openbaar vervoer niet aantasten. Frequent trein-, bus- en tramvervoer is voor hen ook in de daluren, 's avonds en op zondagen nodig.

66. Gezien haar bevoegdheid inzake de organisatie van het openbaar spoorverkeer wordt van de federale overheid een betrouwbaar en voor alle leeftijden toegankelijk spoorvervoer verwacht. Dit zowel voor het vervoer op korte afstand als voor het vervoer over langere trajecten en over de landsgrenzen heen.

Verhogen van de toegankelijkheid

67. Zoals alle andere reizigers hebben ouderen recht op toegankelijk openbaar vervoer. Dit houdt in dat de treinen, bussen, trams en metro's betaalbaar, comfortabel en stipt moeten zijn. Het aanbod moet groot genoeg zijn en voldoende gespreid over het hele land.

68. Inzake de toegankelijkheid van het treinverkeer zijn al heel wat inspanningen geleverd. Toch vraagt de inrichting van de stations en de toegankelijkheid van de treinstellen nog bijkomende acties. Twee blijvende pijnpunten voor vele ouderen zijn de te hoge instap van de trein en de ruimte tussen het perron en de instap van de trein.

Wonen

Goed wonen, levenslang

69. Ondanks het streven naar homogene en exclusieve bevoegdheidspakketten bij de opeenvolgende staatshervormingen, werd de materie van de huisvesting niet integraal overgedragen naar de regio's. Hierdoor ontstaat het risico dat voor dezelfde materie reglementering vastgesteld wordt door verschillende regelgevers. Wanneer deze regels betrekking hebben op dezelfde woonsituatie zal een simultane toepassing ervan tot praktische problemen leiden. Een concreet voorbeeld is te vinden in de woonkwaliteitsreglementeringen, uitgevaardigd zowel door de federale als door de Vlaamse overheid. In dit dossier maar ook in andere delen van het woonbeleid zijn een optimale samenwerking en afspraken tussen de verschillende overheden noodzakelijk om het grondrecht op wonen, onder meer voor ouderen, te realiseren.

70. Van de federale overheid wordt verwacht dat zij initiatieven neemt om tot volledige, geactualiseerde en correcte kadastrale gegevens te komen.

71. Zowel de federale, de Vlaamse als de lokale overheid voorzien premies en financiële tussenkomsten om de betaalbaarheid, kwaliteit en energieprestaties van woningen voor eigenaars en huurders voortdurend te verbeteren. De Vlaamse Ouderenraad steunt deze maatregelen maar een betere afstemming, meer transparantie en een vereenvoudiging ten aanzien van de diverse premies en tegemoetkomingen dringen zich op.

Leeftijdsvriendelijke omgevingen

72. Voor het behoud van de zelfredzaamheid van ouderen en om tegemoet te komen aan hun wens om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen, moet sterk ingezet worden op de toegankelijkheid en leefbaarheid van de woonomgeving, zowel in de steden als in de landelijke gebieden. De Vlaamse Ouderenraad vraagt bij federale beleidsbeslissingen aandacht voor de nabijheid en bereikbaarheid van diensten, winkels en voorzieningen.

Inspraak en politieke participatie

73. De overheid kan een krachtig signaal uitzenden door ouderen een relevante rol toe te kennen in beleidsvoorbereidend denkwerk. Betrokkenheid, inspraak en participatie van ouderen bij de politieke besluitvorming zijn geen vrijblijvende luxe, maar een noodzaak en een meerwaarde voor een democratische samenleving. De aanwezigheid van ouderen in de verschillende relevante overleg- en inspraakorganen moet daarom op alle beleidsniveaus verankerd worden.

74. In het kader van de realisatie van een inclusief ouderenbeleid, dat uitgewerkt wordt met betrokkenheid van de ouderen zelf, valt de oprichting van de Federale Adviesraad voor Ouderen toe te juichen. Wel dient deze oprichting gepaard te gaan met het engagement vanuit de federale regering deze adviesraad te voorzien van de nodige administratieve ondersteuning om een vlot en kwalitatief functioneren te verzekeren.

75. Er moeten tevens sterkere waarborgen ingebouwd worden om adviesvragen een vast onderdeel te maken binnen het besluitvormingsproces van alle bevoegdheden die van strategisch belang zijn voor ouderen. Op alle terreinen van het sociale, maatschappelijke, economische, politieke en culturele leven moeten ouderen als volwaardige partners erkend blijven en een actieve rol kunnen blijven spelen. Aan de uitgebrachte adviezen moet het nodige gewicht toegekend worden.

76. Tijdens de komende legislatuur zal het aandeel van de vijfenzestigplussers in Vlaanderen aangroeien tot ongeveer een vijfde van de bevolking. Hoewel ouderen een steeds groter segment van de bevolking uitmaken en er maatschappelijk een steeds grotere inbreng van hen verwacht wordt, zowel op de arbeidsmarkt als daarbuiten, zijn zij al geruime tijd ondervertegenwoordigd op politiek vlak. Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de politieke partijen om ouderen ook op dit domein kansen te geven, hen in de kieslijsten op te nemen en verkiesbare plaatsen toe te kennen.

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 6 november 2013

Jul Geeroms
Voorzitter

Mie Moerenhout
Directeur